

Festival
CircleArt

Vodič
0% OTPADA
100% KULTURE

Culture for
Democracy

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

HEARTEFACT

0% OTPADA 100% KULTURE

Potrošačko društvo u kojem danas živimo donosi brojne izazove za očuvanje životne sredine. Naglasak na masovnoj proizvodnji i potrošnji često dovodi do prekomerne upotrebe resursa i zagađenja okoline. Kako bismo se suočili sa ovim izazovima i promenili tok potrošačkog društva u pravcu održivosti, ključno je da svako od nas preispita svoje navike i usmeri ih ka racionalnoj potrošnji i ekološkoj svesti.

Kultura i umetnost imaju moć da inspirišu, podstaknu na razmišljanje i izazovu promene u društvu. U današnjem vremenu, dok globalna zajednica sve više prepoznaje važnost očuvanja životne okoline, postaje sve jasnije da je svaki pojedinac, uključujući i posetioce kulturnih događaja, odgovoran za doprinos očuvanju planete Zemlje. Zelenija ponašanja i svest o ekološkim izazovima postaju integralni deo našeg kulturnog angažmana i prilika za zajedničku akciju ka održivijoj budućnosti.

Kulturne institucije i publika imaju međusobnu odgovornost i mogu zajednički doprineti pozitivnim promenama. Kulturne institucije treba da ohrabre i osnaže publiku da shvati ulogu koju svi moraju da igraju u klimatskim akcijama. Sa druge strane, publika bi trebalo da poštuje napore koje kulturne institucije ulažu u očuvanje životne sredine. Podrška kulturnim institucijama koje se fokusiraju na ekološku održivost igra ključnu ulogu u širenju svesti o važnosti zaštite životne sredine i podsticanju promena u društvu.

Kroz saradnju i međusobno razumevanje, kulturne institucije i njihovi posetioci mogu zajedno stvoriti snažan uticaj na promociju održivih vrednosti i aktivno doprineti globalnim naporima za borbu protiv klimatskih promena. Ovaj priručnik će vas provesti kroz korake i prakse koje možete primeniti kao posetilac kako biste smanjili svoj ekološki otisak tokom kulturnih događaja i doprineli očuvanju planete. Od transporta do odgovorne upotrebe resursa i podrške održivim inicijativama kulturnih institucija, ovde ćete pronaći različite načine na koje svako od vas može biti deo zelene transformacije u svetu umetnosti i kulture.

SVEST O EKOLOŠKIM IZAZOVIMA

Kulturne institucije predstavljaju mesta gde se susreću umetnost, kultura i zajednica. Stoga, one imaju potencijal da oblikuju svest svoje publike. Kroz različite umetničke izraze, izložbe, predstave, koncerte i druge kulturne manifestacije, ove institucije mogu prenositi važne poruke, između ostalog i o zaštiti životne okoline i ekološkoj održivosti. Time ove institucije mogu ohrabriti publiku da se aktivno uključi u klimatske akcije, a to se može postići različitim strategijama kroz koje se može inspirisati publika da preuzme aktivnu ulogu u očuvanju životne sredine i postane deo pozitivnih promena u društvu. Jedan od načina na koji kulturne institucije mogu efikasno angažovati publiku jeste kroz edukativne i participativne programe o ekološkim pitanjima. Aktivno uključivanje u obrazovanje publike o klimatskim promenama i ekološkoj održivosti je ključno za podizanje svesti i promenu ponašanja u vezi sa zaštitom životne sredine. Organizovanje izložbi, predavanja, umetničkih performansa i projekcija filmova koje se bave ovim temama, kulturne institucije mogu pomoći publici da bolje razume važnost ovog pitanja. Takođe, aktivno uključivanje publike kroz različite radionice, panele i konferencije na ovu temu može omogućiti interaktivno iskustvo i podstaći razmenu ideja o ekološkim pitanjima. Kulturne institucije bi trebalo uložiti napor u stvaranje okoline koja inspiriše i podstiče publiku da se aktivno uključi u klimatske akcije.

Sa druge strane, publika bi trebalo da bude svesna ekoloških izazova i uticaja koje ljudske aktivnosti imaju na okolinu, i pored toga bude otvorena za učenje, jer je prihvatanje prilika za obrazovanje i informisanje o klimatskim promenama i održivosti prvi korak. Publika treba da bude spremna da razmotri svoj ekološki otisak i razume ulogu koju može igrati u rešavanju problema.

Učestvujte u različitim edukativnim programima i programima animacije u kojima se publika uključuje u zelene inicijative kulturnih institucija.

Publika bi takođe trebalo da poštuje napore institucija. Razumevanje da kulturne institucije ulažu napore u očuvanje životne sredine i poštovanje tih napora je od velike važnosti. To uključuje podršku njihovim inicijativama i poštovanje pravila koja se odnose na očuvanje okoline na njihovim prostorima.

I najzad, publika treba da deluje odgovorno. Svaki pojedinac koji posećuje kulturne institucije i kulturne događaje mora preuzeti odgovornost za svoje svakodnevne odluke koje utiču na životnu sredinu. Odgovorno ponašanje ne bi trebalo da se završava na događajima i u kulturnim institucijama. Ono treba da postane deo svakodnevnog života. To uključuje smanjenje potrošnje resursa, kao što su voda i električna energija, aktivno smanjenje korišćenja plastike, podršku lokalnim proizvođačima i proizvodima sa održivim sertifikatima, te recikliranje i pravilno odlaganje otpada.

Zaštita životne sredine je globalni izazov koji zahteva saradnju svih sektora društva. Pojedinci, kompanije, vlade, nevladine organizacije i kulturne institucije - svi igraju ključnu ulogu u očuvanju planete. Pojedinci mogu donositi ekološki osvešćene odluke u svakodnevnom životu, ali je takođe važno da kompanije prepoznaju svoju ulogu u smanjenju ekološkog otiska, vlade donose relevantne zakone, a kulturne institucije promovišu ekološki odgovorne prakse kroz svoje aktivnosti.

Preporuke za publiku

KORISTITE ZELENJE TRANSPORTNE OPCJE DO KULTURNIH DOGAĐAJA

Svet se zbog sagorevanja fosilnih goriva zagrejao za 1,23°C u odnosu na drugu polovinu devetnaestog veka[1]. Posledice klimatskih promena se već sada osećaju. Sve učestaliji i intenzivniji toplotni talasi, suše, poplave, požari i narušavanje prirodnih ekosistema jasno ukazuju da smo suočeni sa ozbiljnim izazovima koji zahtevaju hitnu pažnju. Ovi događaji postaju sve vidljiviji i ukazuju na potrebu za dubokim promenama u našem društvu u cilju suočavanja sa klimatskom krizom. Da bismo sprečili dalje pogoršanje situacije, Pariski sporazum stremi ka cilju ograničenja porasta srednje globalne temperature na 1,5°C[2]. Zarad ispunjenja ovog cilja čovečanstvo treba hitno da smanji emisije gasova koji doprinose globalnom zagrevanju. Saobraćaj je jedan od glavnih izvora ovih emisija, sa udelom od 38% u ukupnim emisijama azotnih oksida i 8% u emisijama PM 2.5 čestica, koje su posebno štetne po zdravlje stanovništva, prema izveštaju Agencije za zaštitu životne sredine (SEPA) za 2021. godinu.[3]

Istražite kako se možete kretati “zelenije” na putu do kulturnih događaja. Razmotrite upotrebu javnog prevoza, deljenja vožnje, biciklizam ili pešačenje kako biste smanjili emisije gasova staklene bašte.

- Korišćenje javnog prevoza je efikasan način da smanjite emisije gasova. Autobusi, tramvaji, trole i vozovi često koriste manje goriva po putniku u poređenju sa privatnim automobilima.
- Praksa deljenja vožnje smanjuje broj automobila na putevima i doprinosi smanjenju emisije gasova. Postoje, takođe, različite aplikacije i platforme koje olakšavaju deljenje vožnje sa drugim osobama koje putuju u istom pravcu.
- Biciklizam je ekološki prihvatljiv način kretanja koji istovremeno promovise zdrav način života
- Za kraće udaljenosti, pešačenje je idealan način da se smanji ekološki otisak

Kulturne institucije i njihovi lideri igraju ključnu ulogu u oblikovanju ponašanja svojih zaposlenih i posetilaca kada je u pitanju zeleniji transport. Da bi ostvarile ovu ulogu, institucije bi trebalo da usvoje održive politike i prakse koje promovišu ekološki prihvatljive načine kretanja. To uključuje korišćenje zelenih transportnih opcija za organizaciju događaja, izbegavanje prekomerne upotrebe vozila za službene potrebe i razmatranje nabavke vozila sa niskim emisijama.

Podsticanje zaposlenih na zeleniji transport može uključivati stvaranje radnih uslova koji olakšavaju korišćenje javnog prevoza i obezbeđivanje parkinga za bicikle. Ovo ne samo da doprinosi smanjenju ekološkog otiska, već i poboljšava opšte zdravlje i blagostanje zaposlenih.

Preporuke za lidere kulturnih institucija

- Organizujte edukativne programe za svoje zaposlene i posetioce o značaju zelenog transporta i njegovim koristima po životnu sredinu i zdravlje. To može obuhvatati radionice, panele, predavanja o prednostima zelenog transporta
- Razmotrite saradnju sa lokalnim prevoznicima kako biste obezbedili popuste za zaposlene
- Izbegavajte prekomernu upotrebu vozila za službene potrebe i razmotrite nabavku vozila sa niskim emisijama
- Postavite parkinge za bicikle za zaposlene i posetioce koji dolaze biciklom. Možete razmotriti mogućnost obezbeđivanja bicikala za zaposlene
- Kreirajte vodiče na svojoj veb stranici ili aplikaciji koji će pomoći zaposlenima i posetiocima da planiraju svoj zeleni put do vaših događaja. Obezbedite informacije o javnom prevozu, biciklističkim stazama i opcijama deljenja vožnje
- Birajte materijale od lokalnih proizvođača kako biste smanjili potrebu za dugim transportom materijala i resursa. Ne samo da ćete smanjiti negativne uticaje transporta na životnu sredinu, već ćete istovremeno pružiti podršku i ojačati lokalne proizvođače

Upotreba ovih alternativa može doprineti smanjenju emisija gasova staklene bašte i pomoći u ostvarivanju ciljeva Pariskog sporazuma, što je neophodno za očuvanje naše planete za buduće generacije.

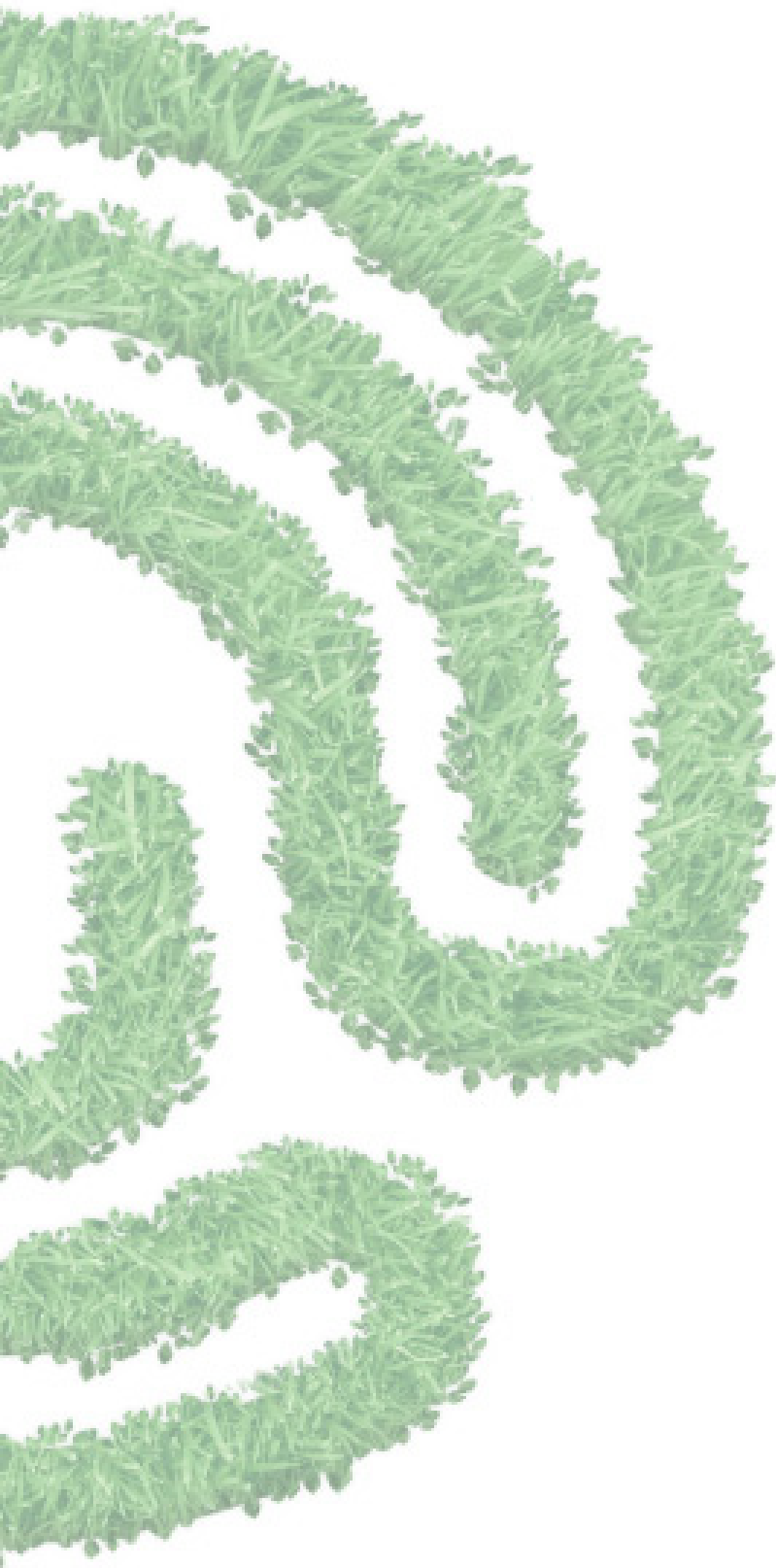

PRIMER DOBRE PRAKSE

Green Festival - ekološka inicijativa Sarajevo Film Festivala - Za goste Sarajevo Film Festivala, u saradnji sa Nextbike-om, omogućeno je besplatno korišćenje bicikala za prevoz između festivalskih lokacija, sa ciljem da se smanji korišćenje vozila.

<https://greenartincubator.org/news/green-festival-ekoloska-inicijativa-sarajevo-film-festivala/>

Preporuke za publiku

KORISTITE DIGITALNE FORMATE UMETO ŠTAMPANIH MATERIJALA

Umesto štampanih materijala koristite društvene mreže, sajt i video materijale. Korišćenje društvenih mreža, veb sajtova i video materijala umesto štampanih brošura, letaka, programa i plakata značajno doprinosi smanjenju količine papirnog otpada na događajima. Ovo je važan korak ka smanjenju ekološkog otiska. Ovo je takođe praktičnije rešenje budući da digitalni mediji omogućavaju trenutni pristup informacijama, te posetioци događaja mogu lako pristupiti rasporedu, informacijama i drugim detaljima putem svojih pametnih telefona ili kompjutera. Digitalizacija omogućava i dublju interaktivnost između publike, umetnika i kulturnih sadržaja. Posetioци mogu aktivno učestvovati, komentarisati, deliti i čak kreirati sopstvene sadržaje putem različitih online platformi, što dodatno obogaćuje njihovo kulturno iskustvo. Što više insistirate na ovim praksama, to će kulturne institucije sve više prihvatati digitalne formate kao sastavni deo svojih događaja.

NE ŠTAMPAJTE ULAZNICE

Prilikom posete događajima, razmotrite opciju da ne štampate ulaznice, već ih pokažite na ulazu na svom mobilnom telefonu. Kupovinom ulaznica online i dobijanjem QR koda putem e-pošte ili mobilnih aplikacija, eliminisana je potreba za štampanjem i distribucijom papirnih ulaznica. Takođe, kupovinom ulaznica online umesto u fizičkom obliku, ne samo da ćete uštedeti vreme, već i smanjiti negativni uticaj na okolinu. QR kodovi pružaju brz, praktičan i ekološki prihvatljiv način pristupa kulturnim događajima. Korišćenjem QR kodova moguće je smanjiti generisanje otpada, budući da ulaznice često završe kao otpad nakon događaja.

U bibliotekama, muzejima, galerijama, pozorištima, bioskopima pri obilasku kulturnih znamenitosti i sličnih mesta QR kodovi takođe pružaju višestruke pogodnosti kao i dodatne informacije. Posetioci institucija jednostavno mogu skenirati QR kod pomoću svojih mobilnih uređaja i saznati više o izloženim predmetima, istoriji, umetnicima ili predstavama. Ovo omogućava interaktivno iskustvo i obogaćuje posetu kulturnim institucijama, istovremeno smanjujući potrebu za štampanjem dodatnih informativnih materijala. [4]

Uvođenje QR kodova umesto papirnih ulaznica na kulturnim događajima donosi niz prednosti od smanjenja potrošnje papira i energetske resursa do praktičnosti za posetioce. Ova praksa ide ruku pod ruku sa naporima za očuvanje okoline i doprinosi zelenijem i održivijem kulturnom iskustvu za sve.

Pogodnosti koje korišćenje QR kodova donosi:

- Smanjenje potrošnje papira
- Smanjenje otpada
- Praktičnost za posetioce
- Inovacija i tehnološki napredak

Preporuke za lidere kulturnih institucija

Kulturne institucije mogu aktivno doprineti održivijem pristupu svojim događajima. Umesto tradicionalnih štampanih materijala, kulturne institucije treba razmotriti kreiranje online brošura, vodiča i programa koje posetioci mogu preuzeti sa veb sajta, društvenih mreža i slično. Uz podršku digitalnih medija, kulturne institucije mogu ostvariti dublju povezanost sa publikom i istovremeno doprineti očuvanju životne sredine. Kada je u pitanju promocija, marketing i komunikacija sa publikom, kulturne insitucije bi trebalo da pribegavaju zelenijoj štampi i oglašavanju. Neke od konkretnih preporuka za kulturne institucije:

- Smanjite količinu materijala koje štampate
- Birajte ekološki održivije opcije ukoliko se odlučite za štampane materijale – štampajte sa obe strane papira, koristite reciklirani papir i biljna mastila
- Koristite usluge lokalnih štampara radi smanjivanja emisije ugljen-dioksida
- Budite štedljivi u distribuciji promo materijala – npr. umesto programa uputite publiku na korišćenje QR kodova izloženih na ključnim mestima, linka na vašem veb-sajtu ili društvenim mrežama sa potrebnim insfomracijama, kreirajte digitalne flajere za medije, partnere i publiku
- U marketinške svrhe koristite reciklirani materijal i materijal koji se može reciklirati
- Alternativno, umesto štampanih materijala koristite društvene mreže, sajt, video materijale itd.
- Oglasite eko orijentaciju kulturne institucije. Neka informacija na tu temu budu deo vaših kampanja i oglašavanja – npr. osmislite održivi način transporta do/od mesta održavanja događaja i informišite publiku o tome, označite gde su mesta za separaciju otpada, govorite o svojim aktivnostima u ovom kontekstu prilikom pojavljivanja u medijima

ODRŽIVE PRAKSE U KULTURNIM INSTITUCIJAMA

Tranzicija kulturnih institucija ka održivim, zelenim konceptima, podrazumeva niz promena i aktivnosti koje imaju ključnu ulogu u smanjenju njihovog ekološkog otiska i doprinosu zaštiti životne sredine. Ove promene obuhvataju različite aspekte, od energetske efikasnosti do racionalne upotrebe resursa, a cilj im je stvaranje održive i ekološki odgovorne kulturne institucije. U nastavku, navešćemo praktične aktivnosti koje kulturne institucije mogu primeniti kako bi postale ekološki odgovornije i doprinele očuvanju planete.

Opšte praktične aktivnosti:

- Vodite računa o tome da li simultano rade uređaji za grejanje u jednom prostoru i uređaji za hlađenje u drugom; isključujte sistem za grejanje leti; izbegavajte „male“ električne uređaje za dogrevanje; vodite računa o redovnoj proveru protoka vazduha u ventilacionom sistemu, redovno proveravajte i podešavajte termostate, servisirajte kotlove, proveravajte slavine za vodu.
- Obratite pažnju na efikasnost električne opreme, koristite štedljive sijalice, isključujte osvetljavanje zgrade i foajea na dnevnom svetlu.
- Optimizujte fotokopir aparate na štedljivi način rada, ugasite opremu na kraju dana, zatvorite prozore ukoliko uključujete klima uređaje.
- Koristite reciklirane materijale, eko-papirnu galanteriju, sredstva za održavanje higijene i prostora sa eko-naznakom.
- Separacija otpada, posebno ambalažnog otpada za koji već postoji razvijen sistem preuzimanja, kao što je, PET (PETE) ambalaža, TETRAPAK, staklo, metal, papiri i karton[5].
- Za nabavku stvari koristite usluge lokalnih preduzetnika.
- Podstaknite članove svoje organizacije da koriste javni saobraćaja

ODRŽIVE PRAKSE NA KULTURNIM MANIFESTACIJAMA

Na putu ka očuvanju životne sredine, posetioci kulturnih manifestacija igraju ključnu ulogu. Donošenje višekratnih boca za vodu i korišćenje reciklirajućih papirnih proizvoda može značajno smanjiti negativan uticaj ovih događaja na okolinu. Međutim, odgovornost nije samo na posetiocima. Kulturne institucije i organizatori kulturnih manifestacija takođe imaju značajnu ulogu. Oni mogu uspostaviti efikasan sistem za prikupljanje i pravilno odlaganje otpada, uključujući recikliranje, kako bi smanjili ekološki otisak događaja. Takođe, podržavanje lokalnih prodavaca koji nude ekološki prihvatljive proizvode i usluge može doprineti stvaranju ekološki osvešćenog okruženja na kulturnim manifestacijama.

Masovni događaji, poput festivala na otvorenom, često stvaraju velike količine otpada, uključujući plastiku, hranu i druge materijale. Međutim, sve više organizatora ovih događaja postaje svesno ekoloških izazova i preduzima korake kako bi smanjili svoj ekološki otisak. To uključuje primenu strategija kao što su reciklaža, smanjenje upotrebe jednokratnih proizvoda, upotreba obnovljivih izvora energije i promocija ekološke svesti među posetiocima. Ovakvi naponi su važni za očuvanje životne okoline i doprinose globalnim naporima za borbu protiv klimatskih promena. Organizatori festivala i događaja igraju ključnu ulogu u podizanju svesti o ekološkim pitanjima i promociji održivih praksi među posetiocima.[6]

Publika ima ključnu ulogu u očuvanju životne okoline na ovakvim manifestacijama.

- Ako manifestacija uključuje kampovanje, izaberite lokacije koje su označene kao ekološki prihvatljive. Poštujte pravila kampovanja, uključujući odlaganje otpada na odgovarajućim mestima
- Na ovakve manifestacije izbegavajte unošenje ekološki štetne predmete poput jednokratnih elektronskih cigareta, “vejpova”, šljokica ili bilo kojih stvari koje sadrže toksične materijale poput mikroplastike.
- Pomozite u očuvanju čistoće festivala tako što ćete sakupljati svoje otpatke i odlagati ih tamo gde treba. Možete čak i učestvovati u dobrovoljnim akcijama čišćenja ako ih festival ili manifestacija organizuje.
- Ako primetite prilike za poboljšanje ekološke održivosti festivala, obratite se organizatorima sa svojim sugestijama i idejama. Vaš glas može imati uticaja na buduće odluke i planove.

PRIMER DOBRE PRAKSE

Glastonbury Festival, jedan od najpoznatijih muzičkih festivala na svetu, postao je primer dobre prakse u očuvanju životne okoline. Inicijativa nazvana “Refill Not Landfill” označava značajan korak ka održivosti događaja. Ključna karakteristika ove inicijative je potpuno ukidanje plastičnih flaša na ovogodišnjem festivalu. Umesto toga, posetiocima se preporučuje da koriste višekratne boce za vodu. Festival je osigurao besplatno punjenje flaša na svakoj česmi i na brojnim štandovima širom festivalskog prostora i time smanjio veliku količinu plastičnog otpada koji bi inače bio generisan tokom festivala. Ovakav korak ne samo da smanjuje negativan uticaj festivala na životnu okolinu, već i podiže svest posetilaca o značaju smanjenja plastike i upotrebe održivijih alternativa. Ovo je odličan primer kako velike kulturne manifestacije mogu biti vođene održivim vrednostima i inspirisati druge manifestacije širom sveta da preduzmu slične korake.[7]

Preporuke za publiku

SKRENITE PAŽNJU INSTITUCIJAMA I ORGANIZATORIMA

Skretanje pažnje institucijama i organizatorima kulturnih manifestacija ima ključnu ulogu u oblikovanju budućnosti ekološki odgovornih događaja i institucija. Prvo, važno je pohvaliti i podržati one kulturne institucije koje se aktivno trude da postanu ekološki odgovorne. Sa druge strane, važno je skrenuti pažnju kulturnim institucijama i organizatorima kulturnih događaja ukoliko nisu prepoznali važnost ekološke odgovornosti. Ovo uključuje kulturne institucije i događaje koji i dalje koriste velike količine plastike, nepromišljeno troše energiju ili zanemaruju reciklažu. Publika može da igra ključnu ulogu u podsećanju organizatora kulturnih manifestacija, menadžera i direktora kulturnih institucija na njihovu odgovornost prema životnoj okolini. To se može postići putem društvenih mreža, pisanja mejlova ili direktnih razgovora sa organizatorima, menadžerima ili direktorima kako bi ih podstakli na promene.

Preporuke za lidere kulturnih institucija

KREIRAJTE PLAN ZELENE TRANSFORMACIJE

Kako bi ciljevi i tok procesa zelene transformacije organizacije bili jasni svim zaposlenima, poželjno je kreirati zvanični plan/dokument na ovu temu. Publika, partneri i šira javnosti, takođe, trebada budu obavešteni o postojanju eko-strategije kulturne institucije, njenim postavljanjem na sajt i društvene mreže, javnim obaveštenjima o započetom procesu i sl. Pored toga, spoljne saradnike potrebno je ne samo informisati o uvođenju promena u rad kulturne institucije, već i podstaknuti na slične akcije, zbog čega je poželjno da ugovori sa njima sadrže tzv. zelene klauzule.

Plan zelene transformacije predstavlja strateški dokument koji uključuje:

- manifest – eksplicitno opredeljenje ka eko-zaokretu sa jasno navedenim ciljevima istog; i
 - prateći akcioni plan prilagođavanja na klimatske promene i njihovo ublažavanje sa mapiranim partnerima (organizacijama, mrežama i platformama koje se bave ekološkim pitanjima) i instrumentima podrške (poput dostupnih kurseva, onlajn kalkulatora emisija ugljen-dioksida, priručnika itd.).
-

Lideri i menadžeri igraju ključnu ulogu u ovom procesu. Oni treba da budu aktivno angažovani u promovisanju eko-strategije među zaposlenima. To uključuje redovno informisanje i obrazovanje zaposlenih o značaju održivosti i ekološke odgovornosti organizacije. Lideri takođe treba da postave primer svojim ponašanjem, praktikujući ekološki odgovorne navike na radnom mestu i van njega. Osim toga, lideri treba da budu otvoreni za sugestije i ideje svojih zaposlenih, ali i publike u vezi sa zelenim inicijativama i da ih podrže u sprovođenju istih. Time se stvara atmosfera saradnje i zajedničkog angažmana u ostvarivanju ekoloških ciljeva organizacije.

Kroz ovu dvosmernu komunikaciju i saradnju između publike, kulturnih institucija i organizatora kulturnih manifestacija, oblikuje se zajednička budućnost koja naglašava ekološku odgovornost. Ova zajednička inicijativa donosi koristi za sve učesnike - publiku, kulturne institucije i organizatore - i postavlja temelje za održivu budućnost kulturnih događaja.

PREGLED VAŽNIH POJMOVA I KONCEPTA

EFEKAT STAKLENE BAŠTE je proces usled kog je vazduh na površini Zemlje „relativno topao”. Atmosfera Zemlje dominantno se zagreva od podloge, koju zagrevaju sunčevi zraci, a ne direktno od sunčevih zraka. Gasovi koji čine vazduh skoro da uopšte ne apsorbuju energiju koja dolazi sa Sunca, međutim pojedini gasovi u atmosferi, koje nazivamo gasovima sa efektom staklene bašte (ili kratko gasovi staklene bašte), „dobri” su apsorberi energije koju izračuje podloga, koja se prethodno zagrejala sunčevim zračenjem. Gasovi koji imaju ovu osobinu su vodena para, ugljen dioksid, metan, gasovi koji sadrže fluor (HFC, PFC, SF₆), ozon i azot suboksid, a dominantnu ulogu u efektu imaju vodena para i ugljen-dioksid. Ukoliko u atmosferi ne bi bilo ovih gasova, temperatura na površini planete bi bila za oko 30 stepeni niža nego što jeste, odnosno bila bi oko -18 °C. U tom smislu ovi gasovi suštinski doprinose održavanju živog sveta na Zemlji. Poslednjih 150 godina antropogene emisije ugljen-dioksida doprinele su povećanju njegove koncentracije u atmosferi za 50%, pa je tako Zemlja danas toplija za 1,2 °C u odnosu na period od pre 150 godina. Ukoliko koncentracija ovog gasa bude nastavila da se povećava i u budućnosti planeta će nastaviti da se zagreva.

KLIMATSKE PROMENE su promene koje se pripisuju direktnim ili indirektnim ljudskim aktivnostima koje za posledicu imaju menjanje sastava atmosfere, i koje su dodatak na prirodnu varijabilnost klime, a koje su zabeležene tokom uporedivih dužih vremenskih perioda.[8] [[link](#)]

PARISKI SPORAZUM (fr. Accord de Paris) predstavlja međunarodni ugovor o klimatskim promenama, usvojen 2015. u Parizu na UN konferenciji o klimatskim promenama. Ugovor je stupio na snagu 2016. godine, a do danas, od 197 članica Okvirne konvencija UN o promeni klime (eng. United Nations Framework Convention on Climate Change UNFCCC) koje su sporazum potpisale, samo 4 sporazum nisu naknadno i ratifikovale na nacionalnom nivou. Osnovni dugoročni cilj sporazuma odnosi se na ograničavanje daljeg porasta prosečne globalne temperature znatno ispod 2°C u odnosu na pre-industrijski period, naglašavajući da bi poželjna granica bila 1,5°C. Zadržavanje porasta temperature bi značajno umanjilo negativne efekte klimatskih promena, a da bi ciljevi bili ostvareni, globalne emisije gasova sa efektom staklene bašte (eng. Greenhouse Gasses GHG) treba smanjiti što je pre moguće i dostići nultu vrednost do sredine 21. veka. [[sporazum](#)]

NACIONALNO OPREDELJENI DOPRINOSI (eng. Nationally determined contributions NDCs) jesu planovi svake zemlje pojedinačno da smanji svoje GHG emisije i prilagodi se negativnim uticajima klimatskih promena, prateći šire ciljeve Pariskog sporazuma. U tom smislu svaka zemlja potpisnica sporazuma je u obavezi da usvoji svoje planove o eliminaciji emisija do sredine 21. veka, i ove planove predstavi i podnese Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime. [[više](#)]

EVROPSKI ZELENI DOGOVOR (European Green Deal ili Green Deal) predstavlja skup politika donetih od strane Evropske komisije sa sveobuhvatnim ciljem da Evropska unija postane klimatski neutralna, odnosno da svoje GHG emisije svede na nulu do 2050. godine, što je dugoročni cilj Pariskog sporazuma. Kratkoročni cilj politika je smanjenje GHG za 50–55% do 2030. u odnosu na vrednosti iz 1990. godine. Usvojene politike uključuju i preispitivanje svih postojećih zakona, u smislu njihovog usaglašavanja sa ovim ciljevima, ali i uvođenje novih o cirkularnoj ekonomiji, renoviranju zgrada, biodiverzitetu, poljoprivredi i inovacijama. Evropski zeleni dogovor ne treba mešati sa Novim zelenim dogovorom (Green New Deal), inicijativom koja je imala slične ciljeve i koja je postojala u Sjedinjenim Američkim Državama, ali koja nije i dalje formalno realizovana. [[više](#)]

SOFIJSKA DEKLARACIJA o „Zelenoj agendi” za Zapadni Balkan ili kratko Sofijska deklaracija, usvojena je od strane lidera zemalja Zapadnog Balkana u novembru 2020. Ovom deklaracijom su zemlje regiona preuzele obavezu sprovođenja mera u oblasti sprečavanja klimatskih promena i zagađenja, transformacije u oblasti energetike, očuvanja biodiverziteta, razvoja mobilnosti i cirkularne ekonomije, održive poljoprivrede i proizvodnje hrane, kako bi bio uspostavljen okvir za usaglašavanje politika ovih zemalja sa Evropskim zelenim dogovorom. [[link](#)]

UGLJENIČNI OTISAK je ukupna emisija GHG koja je nastala kao posledica odgovarajućih aktivnosti pojedinca, događaja, organizacija, usluga ili procesa kreiranja proizvoda. Često nije moguće odrediti tačnu vrednost ugljeničnog otisaka, ali i pored ovog nedostatka koncept je ostao jedan od najpopularnijih za praćenje izdvojenih doprinosa klimatskim promenama. Mnogi ga smatraju i kontroverznim konceptom, posebno od 2005. godine, kada je koncept kampanjski popularizovan od strane kompanije British Petroleum, i to posebno personalni ugljenični otisak, što je tumačeno kao pokušaj defokusiranja odgovornosti sa kompanija na pojedince. Ipak zbog svoje opšte popularnosti, danas postoji veliki broj različitih tzv. kalkulatora ugljeničnog otiska, čija kompleksnost ide od jednostavnih preliminarnih procena do tematski definisanih, kao što su kalkulatori za događaje ili turneje.

ENERGETSKI PASOŠ je sertifikat o energetske svojstvima zgrade koji izdaje ovlašćena organizacija. U njemu su iskazane kvantitativne informacije koje uključuju proračun potrebne energije za grejanje, odnosno energetski razred nekretnine, ali i kvalitativne informacije o korišćenim materijalima, uslovima komfora u objektu i preporuke za unapređenje komfora i smanjenje potrošnje energije. [[više](#)]

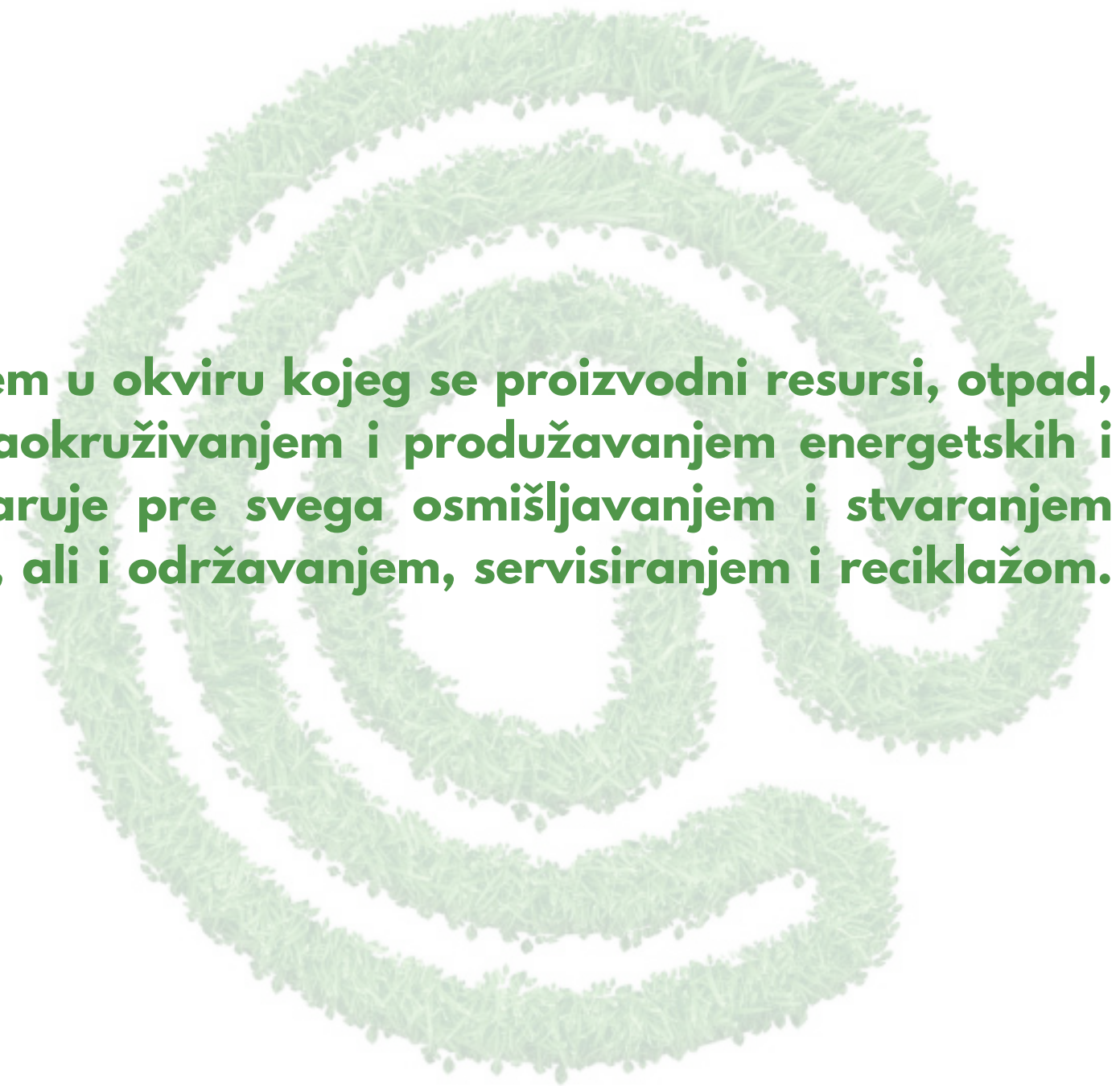
ENERGETSKI AUDIT (PREGLED) predstavlja proces koji se obavlja u svrhu preduzimanja aktivnosti na smanjenju potrošnje energije ili uštede u smanjenju gubitaka energije. Sam pregled može sadržati i izveštaj koji ukazuje na predložene mere za uštedu energije, sa procenom ušteda i procenom potrebnog ulaganja. Pregled obično izrađuje konsultantska kuća ili kompanija koja se bavi ovom vrstom specijalizovane usluge.

GARANCIJA POREKLA (za obnovljive izvore energije) jeste elektronski dokument koji ima isključivo funkciju da krajnjem kupcu tj. potrošaču energije dokaže da je određena količina električne energije koja mu je dostavljena proizvedena iz obnovljivih izvora, tj. da je „zelena“. Ovaj dokument se prvo izdaje proizvođaču „zelene“ električne energije, a zatim krajnji kupac od snabdevača može kupiti garanciju, čime se dokazuje da je deo potrošene energije proizveden iz obnovljivih izvora. Mehanizam je osmišljen kao podsticaj za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, ali i kao način kojim se indirektno podiže svest o važnosti zaštite životne sredine o klimatskim promenama. Sve veći broj organizacija i kompanija u svetu se odlučuje na kupovinu ovih garancija na godišnjem nivou za celokupno procenjenu godišnju potrošnju. [[više](#) i [više](#)]

KUPAC-PROIZVOĐAČ (prozjumer) predstavlja koncept u kome pojedinci, ali i institucije mogu ostvariti status i proizvođača i potrošača električne energije i detaljno je definisan novim Zakonom o energetici i odgovarajućom uredbom. Kupac-proizvođač razlikuje se od običnog kupca električne energije tako što je na unutrašnje instalacije priključio sopstveni obnovljivi izvor energije (npr. solarne panele), pri čemu se proizvedena električna energija koristi za snabdevanje sopstvene potrošnje, a višak proizvedene električne energije isporučuje u prenosni sistem. U zavisnosti od odnosa proizvodnje i potrošnje kupac-proizvođač može da doplati deo energije koju je iskoristio, a koju on nije sam proizveo, ali i da proda višak ukoliko je više proizveo nego što je sam potrošio. [[uredba](#)]

ZELENA JAVNA NABAVKA predstavlja proces u kojem javni sektor/naručioci nastoje da nabave dobra, usluge i radove sa smanjenim uticajem na životnu sredinu kroz njihov životni ciklus, u odnosu na dobra, usluge i radove koji bi inače bili nabavljeni, a koji imaju istu primarnu funkciju. Ovakvim pristupom se omogućava da kroz posvećen pristup nabavci koja ne uključuje samo inicijalne troškove za dobra, radove i usluge, već i stavljanjem pažnje na uticaje koje oni imaju u različitim fazama životnog ciklusa, može doći do značajnih ušteda, smanjenih negativnih uticaja na životnu sredinu i pozitivnih uticaja na društvo. U Srbiji ovaj proces predstavlja dobrovoljni regulatorni instrument. [[više](#) i [više](#)]

CIRKULARNA EKONOMIJA predstavlja regenerativni ekonomski sistem u okviru kojeg se proizvodni resursi, otpad, emisija otpada i energetska odlika bitno umanjuju usporavanjem, zaokruživanjem i produžavanjem energetske i materijalne ciklusa (životnih krugova) u proizvodnji. To se ostvaruje pre svega osmišljavanjem i stvaranjem proizvoda na takav način da im se maksimalno produži životni vek, ali i održavanjem, servisiranjem i reciklažom. [\[više\]](#)

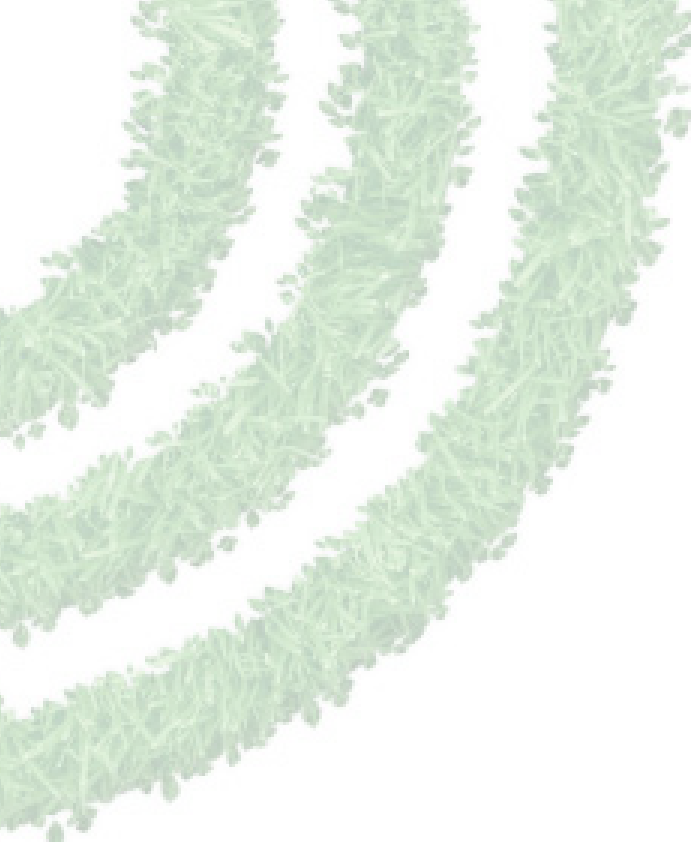

Nacionalni dokumenti i korisni linkovi:

- **Zakon o klimatskim promenama** [[link](#)]
- **Nacionalno opredeljeni doprinosi Srbije** [[link](#)]
- **Drugi izveštaj Republike Srbije prema Okvirnoj konvenciji UN o promeni klime** [[link](#)]
- **Nacrt Strategije niskougleničkog razvoja** [[link](#)]
- **Akcioni plan adaptacije na klimatske promene – Grad Beograd** [[link](#)]
- **Zakon o energetici** [[link](#)]
- **Nacionalni registar preduzeća i kompanija koje se bave sakupljanjem, transportom, skladištenjem, tretmanom i odlaganjem opasnog i neopasnog otpada** [[link](#)] i interaktivni portal [[link](#)]
- **Reciklažni centri u Beogradu** [[link](#)]
- **Reciklažni kontejneri i zvona za ambalažni otpad u Beogradu** [[link](#)]
- **Tabele sa predlozima za reciklažu raznovrsnih materijala ili njihovu ponovnu upotrebu** [[link](#)]

REFERENCE:

- [1] <https://cds.climate.copernicus.eu/cdsapp#!/software/app-c3s-global-temperature-trend-monitor?tab=app>
- [2] https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf
- [3] http://www.sepa.gov.rs/download/Vazduh_2021.pdf
- [4] <https://hrcak.srce.hr/en/file/260728>
- [5] Na kraju dokumenta dat je link ka mapi reciklažnih kontejnera i lokacija i link sa tabelom za mogućnosti ponovne upotrebe i reciklaže drugih materijala.
- [6] Graci, Sonya & Dodds, Rachel. (2008). Green Festivals and Events Guide, a How To.... 10.13140/2.1.4488.4801.
- [7] <https://www.glastonburyfestivals.co.uk/information/green-glastonbury/refill-not-landfill/>
- [8] Ovu definiciju klimatskih promena je usvojila Okvirna konvencija UN o promeni klime (eng. United Nations Framework Convention on Climate Change UNFCCC) u okviru koje se vode pregovori međunarodne zajednice o rešavanju ovog problema. Šira definicija, koja ne uključuje samo promene koje su se desile proteklih decenija, zbog ljudskih aktivnosti, već i one u dalekoj prošlosti koje su se desile dominantno usled prirodnih procesa može se naći u rečniku Međuvladinog panela o klimatskim promenama (eng. Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC).

**Festival
CircleArt**
0% otpada 100% kulture

Produkcija Vodiča "0% otpada, 100% kulture", realizuje se u okviru projekta koji je dobio podršku od strane Evropske unije i Švajcarske vlade u okviru programa "Kultura za demokratiju", koji sprovodi Hartefakt fond.

Mišljenje koje je izneto u ovom Vodiču je mišljenje autora i ne predstavlja nužno mišljenje Evropske unije ili Švajcarske vlade, Hartefakt fonda.

Projekat Festival "CircleArt" - 0% otpada, 100% kulture, realizuje Udruženje za prirodu i društvo "Multivox".

Produkcija Vodiča: Green Art Incubator, Autorke: Ksenija Marković Božović, Milica Gavrilović